

О.М. Шпарик

кандидат педагогічних наук,

науковий співробітник

лабораторії порівняльної педагогіки

Інституту педагогіки НАПН України

МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКИХ НАУКОВЦІВ У ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

У статті аналізуються моніторингові дослідження китайських науковців з систем оцінювання якості освіти європейських країн. Висвітлюються підходи до організації органів управління та контролю якості освіти, системи педагогічних вимірів якості освіти та оцінки діяльності освітніх закладів, які з погляду китайських вчених є ефективними. Визначено специфіку національних систем оцінювання якості освіти і виокремлено тенденції їхнього розвитку у сучасній світовій освітній практиці.

***Ключові слова:** моніторинг, якість освіти, національні освітні системи, організація контролю якості освіти, педагогічні виміри, оцінка діяльності учбових закладів, тенденції розвитку європейської освітньої ситуації.*

Мета статті: висвітлення поглядів китайських науковців на забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах ЄС задля надання інформації для аналітичних досліджень у сфері формування освітньої політики.

За останні тридцять років запорукою економічного успіху КНР став розвиток системи освітніх послуг та впровадження інновацій в освіту країни. Характер цього розвитку, водночас, визначався специфікою економічних та соціальних трансформацій країни. Так, починаючи з 80-х рр. ХХ ст. здійснювалася модернізація освіти, основними пріоритетами якої було поширення базової освіти та ліквідація неграмотності населення. Реформування освіти в Китаї на сучасному етапі обумовлено світовими тенденціями розросту освітньої сфери, а перед китайськими освітянами

постають наступні цілі: вийти на новий рівень якості освіти і забезпечити її конкурентоспроможність на світовому ринку, реформуючи її на засадах демократизації, відкритості, безперервності, рівного доступу, мобільності, зберігаючи при цьому автентичність національної освіти. Модернізація китайської системи освіти сьогодні спрямована на виховання нового покоління громадян, які усвідомлюють загальнолюдські цінності і живуть за гуманістичними законами.

Нині прагнення до якісної освіти стало одним з основних національних пріоритетів Китаю, адже якісна конкурентоспроможна освіта – це запорука соціально-економічного, духовного і культурного розвитку держави, зміцнення її міжнародного авторитету. А впровадження у життя амбіційних планів КНР щодо перетворення на могутню політичну та економічну світову державу неможливе без функціонування в країні системи якісної та загальнодоступної освіти. Цієї мети можна досягти лише за умови формування та планомірного проведення державної політики, що ставить розвиток освіти до лав першочергових реформ у соціальній сфері. Тому в останні роки освіта Китаю перебуває у пошуках нових шляхів оновлення. Тож для їхнього обґрунтування важливим є вивчення зарубіжного досвіду, його осмислення для ефективної розбудови китайської освіти.

Сучасний реформаторський рух у європейському освітньому вимірі привертає увагу багатьох дослідників. Звичайно, певну зацікавленість щодо нього виявляють і китайські науковці, серед них – Ян Тао, Сінь Тао, Ян Гошунь, Хуан Чжичен, Лі Сяоцян, Лі Сігуй, Лі Лінянь, Дун Ці та ін. Вони уважно відслідковують зміст і характер тенденцій у галузі освіти, оскільки це відображається не лише на освітній сфері, але й на соціокультурній, економічній та політичних сферах. У цьому плані Китай докладас чимало зусиль для оптимізації національної системи освіти з урахуванням стану освітньої теорії та практики на загальноєвропейському та світовому просторі [1, с. 9].

Їхні нинішні наукові розвідки характеризується сплеском оціночних та моніторингових досліджень систем оцінювання якості освіти європейських країн, де технології педагогічних вимірів пройшли практичну еволюційну апробацію. А основною метою дослідницької діяльності є виявлення позитивних організаційних та змістовних елементів функціонування європейських національних систем оцінки якості освіти, які можна застосувати при формуванні китайської національної системи оцінки якості освіти.

Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що такі системи дозволяють оперативно впливати на реальну освітню ситуацію й приймати ефективні рішення, які сприяють підвищенню якості освіти.

У світовій освітній практиці сьогодні накопичено багатий досвід моніторингових досліджень за різними показниками якості освіти (PISA, TIMSS, PIRLS, CIVICS, IAEP), що їх здійснюють авторитетні міжнародні організації та центри. Такі міжнародні обстеження корисні не лише з погляду можливості порівняння здобутків національної системи освіти з іншими країнами, завдяки ним виробляється найдосконаліша методологія та сучасні засоби в оцінюванні різних аспектів якості освіти [3, с. 7].

Однак головним результатом моніторингових досліджень є формування інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень з метою вдосконалення навчального процесу та підвищення якості освіти. Окрім проблем ефективності, моніторинг якості освіти може вирішувати такі проблеми, як: створення єдиної системи вимог до технології освітнього процесу; створення варіативності змісту освіти, що дозволяє учню реалізувати своє право на академічну мобільність; створення умов для самореалізації учнів у різних сферах основної та додаткової освіти, що відповідає не лише сучасним запитам індивідуальної освіти, але й індивідуального розвитку в цілому та інше [2].

Китайськими педагогами-компаративістами вивчені системи оцінки якості освіти в багатьох країнах Америки, Європи та Азії, зроблено порівняльний аналіз оціночних систем. Проте, в даній статті, ми розглядали

найбільш виражені, на думку китайців, у світовій освітній практиці приклади державної організації систем контролю та оцінки якості освіти, які існують довгий час і значно впливають на встановлення тенденцій у світовій освітній практиці, а це такі країни як Велика Британія, Франція, Німеччина.

Ці країни створили потужну теоретичну й інструментальну базу для систематичних моніторингових досліджень як засобу державного управління якістю загальної середньої освіти.

Так, різні країни характеризуються різним підходом до організації органів управління системою оцінки та контролю якості освіти. У Великій Британії державне управління контрольними функціями в освіті виконується Королівською інспекцією і є строго централізованим. Це дозволяє здійснювати порівняльні оціночні заходи і в залежності від рівня робіт і від встановленого рейтингу регулювати державне фінансування освітніх процесів [4, с. 69].

В структурі системи освіти Франції в організації контролю та оцінки якості освіти важливу роль відіграє Міністерство освіти через інспекторську службу. Спеціально створений державний орган – Комітет національної оцінки якості (*Comite National d'Evaluation – CNE*), який проводить спеціалізовані процедури з оцінки якості освіти у Франції. Цей орган є незалежним від органів управління освітою і звітується лише перед Президентом країни. Мета організації контролю та централізованої оцінки якості освіти – надання Президенту та зацікавленим органам, у тому числі державним органам управління освітою, незалежної, повної та точної інформації про діяльність освітнього закладу [9].

Німецька освітня система є прикладом крайньої децентралізації оціночних процедур. Структурно система освіти Німеччини об'єднує 16 міністерств освіти в урядах федеральних земель. Традиційно контроль якості освіти здійснювався міністерствами федеральних земель, які виробили власні стандарти. Відмінною рисою Німеччини є те, що процедури оцінки якості освіти та акредитації поділені і віднесені до різних органів і різних земель. Кожна федеральна земля (*Lander*) визначає зміст предмету, що вивчається

(його програму) та зміст екзаменів. Але при цьому враховуються загальні рекомендації Постійного комітету Міністрів освіти Німеччини, який об'єднує міністрів освіти всіх суб'єктів німецької федерації [4, с. 70].

Науковий інтерес китайських дослідників представляє система педагогічних вимірів якості освіти, визначення ступеня засвоєння знань, достатнього для переходу на наступний освітній рівень і отримання документів про відповідний рівень освіти. Їхні моніторингові дослідження у цій сфері дозволили визначити, що європейські країни створили свої стандартизовані вимірники рівня навчальних досягнень учнів з основних навчальних предметів і накопичили значний банк даних щодо сформованості знань, умінь і навичок для дослідження якості змістовного наповнення державних освітніх стандартів та виявлення незасвоєння учнями певних знань і несформованості навичок.

Система освіти Великої Британії передбачає обов'язкову освіту хлопців і дівчат, яка закінчується у 16 років. Контроль якості засвоєння шкільної програми здійснюється через систему випускних екзаменів з 8 предметів, які проводяться у тестовій формі і перевіряються спеціальними екзаменаційними комісіями. Після цього молоді люди отримують документ про завершення середньої освіти (*General Certificate of Secondary Education – GCSE*). Слід зазначити, що кінцевий результат академічного курсу середньої школи буде залежати не лише від оцінок, отриманих під час випускних іспитів, але й від оцінок за курсові та практичні роботи, що учень отримує протягом року. Отримані оцінки за GCSE предмети приймаються до уваги при переході школярів на наступний освітній рівень. Деякі університети зазначають мінімальні оцінки з окремих предметів курсу середньої освіти як вступні вимоги до закладу [10].

У Франції для забезпечення єдиних та рівних умов проведення іспитів по всій країні, вимоги до їх проведення і змісту затверджуються Комітетом з програм та оцінки учбових досягнень SCAA (School Curriculum and Assessment Authority), створеним при Міністерстві освіти. Під час підсумкового екзаменування по закінченню коледжу Міністерство освіти визначає теми, за

якими оцінюється підготовка учнів, а також розклад та процедури проведення. Обов'язкова десятирічна освіта для французьких учнів закінчується отриманням диплома коледжу у 16 років, який видається за результатами тестування з трьох предметів (французька мова, математика, історія чи географія), однак у дипломі враховуються також результати навчання з усіх інших предметів [9].

Тривалість повного курсу загальної середньої освіти у Німеччині триває 13 років. У середній школі молодь навчається з 10 до 16 років, а з 16 до 19 років – в середній профільній школі. Учні, які закінчили 13 клас здають підсумкові екзамени з чотирьох предметів і отримують атестат (*Abitur*), за результатами якого зачисляються до університету [4, с. 70].

Китайські науковці Хуан Чжичен, Ян Гошунь, Ян Тао, Сінь Тао, Дун Ці дослідили, що у багатьох країнах світу (серед яких згадуються Великобританія, Франція та Німеччина) оцінка навчальних досягнень учнів проводиться тестовими методами, визначення навчального рейтингу та конкурсний відбір проводяться у декілька етапів.

Також вони зазначають, що європейськими освітянами розроблено чимало відповідних методик проведення моніторингових досліджень, відстеження, збору й аналізу інформації про якість засвоєння змісту освітніх стандартів у перебігу їх апробації та впровадження в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів і подальшого вдосконалення цих стандартів на основі результатів моніторингових досліджень [4; 5; 9].

В процесі дослідження питання оцінки якості загальноосвітньої підготовки в європейських країнах, китайські дослідники зверталися і до систем оцінки діяльності освітніх закладів. Вони виявили, що, здебільшого, процес акредитації цих закладів в європейських країнах виконує подвійну функцію: визначає відповідність результатів навчання стандартам, а також сприяє отриманню інформації для подальшого вдосконалення процесу та результатів навчання. Просліджується тенденція все більшого переходу з кількісних показників на якісні, акцент робиться на вимір остаточних

результатів діяльності освітнього закладу. Адже європейськими країнами все частіше порушуються проблеми якості освіти, яку здобувають учні в школах, постає питання про те, наскільки ця якість відповідає не лише нормативним вимогам, а й потребам особистості, потребам сучасного суспільства.

Система оцінки діяльності освітніх закладів у Великій Британії представлена у суспільно-державній формі, оскільки процедури оцінювання проводяться державними та суспільними органами, а також академічною спільнотою системи освіти. Відмінною рисою британської системи, яка наразі активно використовується іншими країнами, є чітко окреслена відповідальність освітнього закладу не тільки у забезпеченні якісної освіти, але й у створенні та функціонуванні ефективного внутрішнього моніторингу якості освіти, наявності механізму та його гарантія у самому учбовому закладі. Відповідальність за організацію процесів оцінювання ефективності внутрішнього механізму гарантії якості несе Агентство з забезпечення якості освіти (*Quality Assurance Agency – QAA*) – недержавний орган, до функцій якого входять організація та проведення експертизи з якості освіти. Рішення за результатами оцінки приймає державний орган на підставі поданого звіту комісії з зовнішньої експертизи [5, с. 22].

У Франції оцінювання проводиться на підставі самодослідження та зовнішньої експертизи, у ході яких розглядається спеціальний звіт навчального закладу, де зазначаються місія та роль закладу, статистичні данні про заклад: матеріально-технічна база, викладацький склад, фінансовий стан, контингент учнів і т.п. У результаті перевірки дається загальна оцінка освітній організації в цілому, в ряді випадків розглядається зміст освітніх програм. Використовуються експертні методи оцінювання, результати формуються на підставі самодослідження, звіту зовнішніх експертів і існуючої статистики [5, с. 23].

Для системи освіти Німеччини характерна оцінка найбільш загальних показників функціонування навчальних закладів, без детального вивчення процесів навчання та оцінки професійних програм, обмеження детального

державного контролю. Результати перевірки використовуються для вирішення внутрішніх проблем за умови збереження конфіденційності інформації. Тільки в шістьох регіонах Німеччини створення тестових екзаменаційних робіт і перевірка результатів проводиться централізовано на рівні регіону. Специфічною є і діяльність акредитаційних агентств: троє з них – вузько спеціалізовані, тобто створені для акредитації технічних, медичних програм та програм бізнесу, інші три – широко спеціалізовані на акредитацію різних напрямів і закладів у цілому. Акредитаційні агентства працюють за власними критеріями, незалежно один від одного. Негативний висновок одного агентства не значить, що інше агентство дасть таку ж оцінку діяльності навчальної установи. Певною мірою, систематизацію роботи будь-якого освітнього навчального закладу в Німеччині у цілому проводить Рада, яка розробляє мінімальні стандарти, загальний порядок проведення процедур, проводить моніторинг якості [5, с. 23].

Здійснений аналіз зарубіжної практики дозволив китайським науковцям визначити специфіку національних систем оцінювання якості освіти і виокремити тенденції їхнього розвитку у сучасній світовій освітній практиці. У всіх розглянутих науковцями прикладах, система оцінки якості загальноосвітньої підготовки передбачає оцінку практичних організаційних процесів і змісту освітніх програм під час проведення акредитації навчальних закладів.

Китайські педагогі-компаративісти Ян Тао, Сінь Тао, Лі Сяоцян сформуваали основні тенденції, характерні для світової освітньої ситуації, а саме:

- попри децентралізацію, у більшості країн створюються структури для оцінки якості освіти, незалежні або частково незалежні від навчальних закладів і органів управління системою освіти;
- здебільшого системи освіти розвинутих країн прагнуть до централізації процесів управління та оціночних процедур;

- практикується поєднання зовнішньої оцінки незалежними органами або комісіями та внутрішньої оцінки навчального закладу (самодослідження) для встановлення об'єктивної картини функціонування навчального закладу;
- останнім часом на зміну констатації стану якості освіти за результатами оціночних процесів приходять інноваційні методи довгострокового прогнозу і встановлення тенденцій у вивченні якості освіти, до того ж результати оціночних процесів супроводжуються розгорнутою трактовкою, яка дозволяє вибирати оптимальний варіант корекції освітнього процесу і підвищення якості освіти;
- майже повсюдно використовуються результати моніторингових досліджень з якості освіти на міжнародному та національному рівнях;
- активізувались цільові систематичні дослідження в галузі педагогічних вимірів та управління якістю освіти; оцінка якості освіти у зарубіжних країнах відкрита для представників громадських інститутів, професійних товариств та ринка праці, сприяє орієнтації на вимоги та запити сучасного суспільства [6; 7].

Враховуючи вітчизняну практику та прикладний міжнародний досвід, китайці вивели для себе декілька критеріїв ефективності системи загальної середньої освіти. На їх думку, загальноосвітню підготовку можна вважати ефективною, якщо вона успішно формує навички інтелектуальної праці, дозволяє учню самостійно розбиратися у новій для нього проблемі, розвиває ініціативу і творчі здібності, підтримує в учні впевненість у собі та своїх здібностях, не завдає шкоди його здоров'ю та психіці. Загальну середню освіту також можна вважати дійовою, якщо вона враховує ряд необхідних умов, а саме: навчання в ситуації вільного вибору навчальної траєкторії (мета такого навчання – розвиток здібностей до самоорганізації), дослідницький спосіб отримання знань (мета – розвиток творчого мислення), залучення школярів до дослідницької та експериментаторської діяльності (мета – розвиток здібностей до творчої самореалізації), передачу частини педагогічних функцій школярам (мета – формування активної життєвої позиції учня), рейтинг по мікрогрупі та

по класу в цілому (мета – підвищення об'єктивності контролю засвоєння теоретичних знань та практичних навичок), демократизацію стосунків (створення атмосфери довіри та доброзичливості), моніторинг предметної та особистісної складової [8, с. 14].

Отже, проблема якості освіти та її забезпечення в Європі становить значний інтерес для китайських дослідників з точки зору розвитку китайської національної системи оцінювання якості навчальних досягнень та якості освіти в цілому. Значну увагу вони приділяють теоретико-методологічним основам оцінювання, концептуальним підходам щодо оцінки та виміру якості освіти в європейських країнах. Здійснений аналіз зарубіжної педагогічної практики дозволив китайським педагогам вивчити міжнародний досвід функціонування оціночних систем у різних країнах та виявити позитивні організаційні та змістовні елементи функціонування європейських національних систем оцінювання якості освіти, які можна застосувати при формуванні китайської національної системи. Особливо важливим для КНР китайські вчені вважають такі інновації у європейському досвіді, як сучасні тестові технології, сучасні методи управління якістю освіти та оцінювання ефективності внутрішнього менеджменту навчальних закладів, організація та управління системою оцінювання, форми представлення результатів контролю та оцінювання тощо.

Список використаних джерел:

1. Актамов И.Г. Сравнительная педагогика в Китае как отдельная отрасль научного знания: краткий исторический экскурс / И.Г. Актамов // Вестник Бурятского государственного университета. – Улан-Удэ: Бурятский государственный университет, 2011. – № 1. – С. 5 – 9.
2. Вовна В.И., Морев И.А. Мониторинг качества обучения как важнейший инструмент управления образованием: [из опыта Дальневост. гос. ун-та, г. Владивосток] / В. И. Вовна [и др.] // Инновации в образовании. – 2005. – № 5. – С. 67 – 72.

3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної – К.: К.І.С, 2004. – 128 с.
4. 欧洲三国教育质量监测评估考察报告 / 杨国顺著 // 教育发展研究. – 上海: 上海社会科学院出版社, 2008 年 第 9 期. – 第 68 – 70 页 (Ян Гошунь. Моніторинг та оцінювання якості освіти в трьох європейських країнах // Дослідження у розвитку освіти. – 2008. – № 9. – С. 68 – 70. (китайською мовою))
5. 欧盟国家的比较教育研究 /黄志成 著 //外国教育研究. – 吉林省长春市: 东北师范大学出版社, 2010 年 第 2 期. – 第 20– 24 页 (Хуан Чжичен. Освіта в країнах ЄС: дослідження з порівняльної педагогіки // Дослідження з зарубіжної педагогіки. – Чанчун: 2010. – № 2. – С. 20 – 24. (китайською мовою))
6. 欧盟国家教育质量的框架、进展及其启示/杨涛,辛涛 著 //比较教育研究. – 北京: 东北师范大学出版社, 2011 年 第 7 期. – 第 54– 58 页 (Ян Тао, Сінь Тао. Якість освіти в країнах ЄС, розвиток та наслідки // Дослідження з порівняльної педагогіки. – Пекін: 2011. – № 7. – С. 54 – 58. (китайською мовою))
7. 欧盟国家教育政策的变革及原因分析 /李晓强 著 //锦州师范学院学报. – 锦州市: 锦州师范学院出版社, 2003 年 5 月. – 第 110– 112 页 (Лі Сяоцян. Аналіз причин та змін в освітній політиці країн ЄС // Журнал педагогічного університету Цзіньчжоу . – Цзіньчжоу: 2003. – травень. – С. 110 – 112. (китайською мовою))
8. 教育质量监测: 为了国家教育目标 /李希贵,李凌艳 著 //人民教育杂志. –北京: 中国教育报刊社, 2007 年 第 13-14 期. – 第 3– 4 页 (Лі Сігуй, Лі Лінянь. Моніторинг якості освіти // Народна освіта. – Пекін: 2007. – № 13-14. – С. 3 – 4. (китайською мовою))
9. 法国基础教育质量测评体系探析/杨涛, 辛涛, 董奇著[Електронний ресурс] (Ян Тао, Сінь Тао, Дун Ці. Система моніторингу якості загальної середньої освіти у Франції. – Режим

доступу: <http://www.eachina.org.cn/eac/yjzx/ff80808137f9e58d0141c4c072be05cc.htm>, 2012.10 (китайською мовою))

10. 中国、英国高中课程设置的比较研究 (教师暑期海外教育考察报告) [Електронний ресурс] (Порівняльне дослідження загальної середньої освіти в Китаї та Великобританії (звіт про педагогічне стажування). – Режим доступу: <http://www.hzsdyfz.com.cn/Item.aspx?id=10259>, 2012.09 (китайською мовою))

Oksana Shparyk

MONITORING STUDY OF CHINESE SCIENTISTS IN QUALITY ASSESSMENT OF SECONDARY EDUCATION IN THE EUROPEAN COUNTRIES

The monitoring study of Chinese scientists in systems educational quality assessment in the European countries are analyzed in the article. The approaches to the organization of the management and control educational quality, systems of educational measurement, evaluation of educational institutions are disclosed. Defined specificity of national systems of educational quality assessment and singled out their development trends in the modern world educational practice.

Key words: monitoring, the quality of education, national education systems, the organization of educational quality control, educational measurement, evaluation of educational institutions, trends in the development of the European educational situation.

Оксана Шпарик

МОНИТОРИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КИТАЙСКИХ УЧЕНЫХ В ОБЛАСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

В статье анализируются мониторинговые исследования китайских ученых систем оценки качества образования европейских стран. Освещаются подходы к организации органов управления и контроля качества образования, системы педагогических измерений качества образования и оценки деятельности

образовательных учреждений. Определена специфика национальных систем оценки качества образования и выделены тенденции их развития в современной мировой образовательной практике.

***Ключевые слова:** мониторинг, качество образования, национальные образовательные системы, организация контроля качества образования, педагогические измерения, оценка деятельности учебных заведений, тенденции развития европейской образовательной ситуации.*